

STRIX NATUURBLAD

In dit nummer:

Eikenpage

*Handhavingsklacht of
handhavingsklacht*

*Het imago
van de Mol*

De Witboom

*Spreeuwen
in de verdediging*

De Zwarte populier

*Het regent in de Biesbosch
op een droge zonnige dag*

Rubrieken:

In de kijker

Uit de regio

Milieu-agenda

Eikenpage

De Biesbosch is niet rijk bedeed met bijzondere dagvlindersoorten. De meest algemene vlinders komen hier wel voor, maar zeldzame of rode lijstsoorten zitten er niet bij.

Eikenpage

foto: Biolib

Indicatorsoorten

In totaal komen er zo'n 25 soorten dagvlinders min of meer regelmatig in onze regio voor. Dat zijn dan zo'n beetje de meest algemene dagvlinders van Nederland. Er zijn wel meldingen van minder algemene vlinders, zoals: Rouwmantel, Grote vos of Koninginnepage, maar dan betreft het meestal slechts een enkele waarneming van een langstreckende vlinder of van in gevangenschap opgekweekte exemplaren. Karakteristieke dagvlinders en indicatorsoorten hebben we wel, zoals: Bruin blauwtje, Zwartspriddikkopje of Argusvlinder, maar echt zeldzaam zijn die niet. Dat geldt ook voor enkele soorten trekvlinders, zoals onder andere de Oranje luzernevlinder.

Op staartjes lijkende

Een dagvlinder die niet overal algemeen is, is de Eikenpage, een klein vlindertje dat op een blauwtje lijkt (eigenlijk ook een blauwtje is), maar voorzien is van twee uitstekende, op kleine staartjes lijkende, slippen aan de achtervleugel. Hieraan hebben de pages hun naam te danken.

De Eikenpage heeft aan de bovenzijde een paarse schijn terwijl de onderzijde grijs is. Hierdoor maakt hij tijdens het vliegen in de zon een flikkerende indruk. De achtervleugel is bij de mannetjes aan de bovenzijde paars en bij de vrouwtjes donkerbruin tot zwart.

Hoog in de boomkruinen

Eikenpages zijn tot nu toe

STRIX NATUURBLAD is een seizoensuitgave over de natuur in het Benedenrivierengebied.

Seizoensperiodiek van de Stichting Natuur- en Vogelwacht Biesbosch.

Een productie van uitgeverij Strix.

Redactie Strix Natuurblad:
Noorderelsweg 4A,
3329 KH Dordrecht.
Tel. 078-6.21.39.21
Fax. 078-6.21.00.99
IBAN: NL58ABNA0428484115
Email: info@vogelwacht.eu
Website: www.vogelwacht.eu

Redactie:
Alexandra Haan
Rob Haan
Reinier Jaquet
Ronald van Jeveren
Wyske Nederveen

Donateurs van de Natuur- en Vogelwacht ontvangen dit blad gratis.

Verspreiding o.a. via:

Biesboschcentrum Dordrecht
Baanhoekweg 53,
3313 LP Dordrecht.

Biesboschmuseum
Hilweg 2,
4251 MT Werkendam

NME-centrum 't Weetpunt
Develpad 169, 3335 AR Zwijndrecht

Natuur- en Vogelwacht
Alblasserwaard
Matenaweg 1
3356 LS Papendrecht

Biologisch centrum
"Jong Dordrecht"
Noorderelsweg 4a,
3329 KH Dordrecht.

Natuur Informatiecentrum/
Twintighoeven
Noorderelsweg 2B,
3329KH Dordrecht

© Copyright
Alle rechten voorbehouden.
De artikelen in deze uitgave zijn met zorg samengesteld, noch de uitgever noch de redactie kunnen ten aanzien van de juistheid en de inhoud aansprakelijk gesteld worden.

Van de redactie

*In dit nummer van het Natuurblad leest u over de prachtvlin-
der, Eikenpage*

*En wist u dat zwarte populieren, met behulp van bijen, het
wondermiddel Propolis kunnen leveren?*

*Over een handhavingsklucht komt U meer te weten in dit
Natuurblad. En regent het nu echt in de grienden?*

*Verder een artikel over het imago van de Mol en over spreeu-
wen die niet afwachten maar in de aanval gaan.*

Tenslotte proberen wij een oude Biesboschnaam te verklaren

De redactie wenst u weer veel leesplezier.

slechts enkele malen in en rond de Biesbosch waargenomen, zoals in de Elzen, op het Zanddepôt, bij het Gat van de Kerksloot, in Middelland en in de parkendriehoek Dubbelmonde/Dordwijk/Overkamp in Dordrecht.

De populaties van deze dagvlindersoort zijn over het algemeen klein en de imago's leven relatief kort en bovendien hoog in de boomkruinen. De volwassen vlinder wordt vrijwel nooit op de grond gezien, alleen bij langdurig warm en droog weer, wanneer de vlinders op zoek moeten naar vochtige plekken op de bodem om te drinken. In het biotoop moeten altijd eiken staan, maar het hoeven niet persé uitgestrekte eikenbossen te zijn. Ook een landschap met een paar groepjes eiken kan al voldoende zijn.

Eikenbloesem

Bijzonder bij deze soort is, dat de mannetjes en de vrouwtjes vaak de stam van een opvallende eik opzoeken om te verzamelen. Je kunt dan dus meerdere exemplaren tegelijkertijd zien, wat op zich al bijzonder is.

De wijfjes leggen de eitjes hoog in een eik, bij een bloemknop, de knoppen die groter zijn dan de bladknoppen. De grijswitte

eitjes zijn ter bescherming voorzien van dunne stekels. Vlak voor het uitkomen verkleuren de eitjes naar blauw. De eieren komen vroeg in het voorjaar uit, op het moment dat de bloemknoppen openbarsten. De rupsen eten in het begin vrijwel uitsluitend blaadjes van de eikenbloesem en nog niet van de eikenbladeren.

In tegenstelling tot veel andere soorten dagvlinders leggen eikenpages maar 5 tot 10 eitjes op een dag. Zoals gezegd eten de rupsjes eerst uitsluitend het blad van de eikenbloesem en in een later stadium soms ook eikenblad (als er geen bloemen meer zijn), terwijl de volwassen vlinders nectar drinken van onder andere: Guldenroede, bramen, Akkerdistel, Koninginnekruid en Sporkehout. Het hoofdvoedsel van de imago's bestaat echter uit honingdauw, dat door bladluizen wordt uitgescheiden.

Vanwege de kleine populaties en de min of meer verborgen leefwijze in de boomkruinen, kan de Eikenpage ook gemakkelijk over het hoofd gezien worden. Misschien komt dit prachtige vlindertje in de Biesbosch wel vaker en meer verspreid voor dan we nu, op basis van de spaarzame waarnemingen, aannemen.

Handhavingsklacht of handhavingsklucht ?

In februari van dit jaar ontvingen wij uit betrouwbare bron de melding dat er twee jachthutten waren aangetroffen op de noordoever van de Amer. De noordoever van de Amer bevindt zich binnen de begrenzing van Nationaal Park De Biesbosch en dus ook binnen de grenzen van een Natura 2000-gebied. Hierin is jacht NIET toegestaan, tenzij dit uit oogpunt van natuurbehoud noodzakelijk is en dat was hier totaal niet aan de orde.

Jachthutten

De zuidoever daarentegen ligt er net buiten en daar is jacht op sommige met name genoemde plaatsen wel toegestaan.

De jachthutten aan de noordoever stonden er dus volkomen illegaal. Na deze melding, waarbij ook foto's waren toegevoegd, zodat duidelijk te zien was dat het inderdaad om jachthutten ging en niet om wat aangespoeld riet, heeft de Natuur- en Vogelwacht Biesbosch een handhavingsverzoek ingediend bij twee Omgevingsdiensten, namelijk die van Zuid-Holland zuid en die van Noord-Brabant west. Immers het Nationaal Park De Biesbosch als geheel bevindt zich in twee provincies. Op 25 februari zijn de handhavingsverzoeken naar de beide Omgevingsdiensten uitgegaan, vergezeld van bewijsstukken, zoals foto's, tekstgedeelten uit onder andere het Beheer- en Inrichtingsplan NP de Biesbosch, het Ontwerpbeheerplan Natura 2000, een Besluit van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij aangaande de Biesbosch en een kaart van de

Biesbosch met daarop aangegeven waar de illegale jachthutten waren aangetroffen (zodat handhavers er gericht naar toe konden varen om poolshoogte te nemen).

Opschorting

Een paar dagen later beweert een jurist van een van de Omgevingsdiensten dat ons handhavingsverzoek niet aan de vereisten voldoet, omdat het geen handtekening bevat. Nu bevat een via de mail ingediend verzoek nooit een handtekening, maar wij hadden het handhavingsverzoek ook al separaat per post verstuurd en daar stond uiteraard wel een handtekening onder.

Tevens schrijft de jurist dat ons handhavingsverzoek wel in behandeling is genomen en ook al is doorgeleid naar de Omgevingsdienst Brabant west.

Op 24 april krijgen we een opschortingsbrief waarin wordt medegedeeld dat de termijn, waarin over ons handhavingsverzoek beslist moet worden, niet gehaald wordt en daarom verlengd zal worden.

Porseleinhoen

Op 1 sept op de Tongplaat in de Dordtse Biesbosch

Draaihals

Op 1 sept op de Tongplaat in de Dordtse Biesbosch

Koereiger

Op 5 sept in de Beatrixhaven te Werkendam

Rode wouw

Op 7 sept op de Tongplaat in de Dordtse Biesbosch

Krombekstrandloper

Op 9 sept in de Middelste Kievitswaard in de Brabantse Biesbosch

Visarend

Op 14 sept in het Gat van de Slek in de Brabantse Biesbosch

Zwarte Ooievaar

Op 17 sept in de Alloijzenpolder te Dordrecht

Casarca

Op 20 sept in Polder de Tongplaat in de Dordtse Biesbosch

Kleine strandloper

Op 26 sept in Polder de Zalm (Noordwaard) in de Brabantse Biesbosch

De desbetreffende jachthut op de noordoever van de Amer

In de kijker is een vaste rubriek in het Natuurblad met recente "bijzondere" waarnemingen uit het Benedenrivierengebied.

Geef uw waarnemingen door aan: redactie 'In de kijker'. Noorderelsweg 4a, 3329 KH Dordrecht of fax naar nummer: 078-621 00 99.

U kunt ook emailen.

Adres: info@vogelwacht.eu

Voor de actuele waarnemingen bezoekt u onze website:

www.vogelwacht.eu

Veertien dagen later krijgen we een mail van weer een andere jurist die beweert dat wij ons verzoek bij de totaal verkeerde omgevingsdiensten hebben neergelegd, omdat de Omgevingsdienst Brabant noord het bevoegd gezag in deze zou zijn. Bovendien stelt deze jurist de vraag of wij willen aangeven van wie de gronden zijn waarop de jachthutten staan, omdat men de aangegeven locatie niet duidelijk genoeg vindt (terwijl er een heel duidelijke kaart bij ons verzoek gevoegd was met daarop exact de locatie van de twee jachthutten).

Toch zijn wij nog zo ijverig om uit te zoeken wat de GPS-coördinaten van de jachthut-locaties zijn en geven dit op 4 mei door aan de Omgevingsdienst Brabant noord. Op 18 mei krijgen we antwoord, waarin nog een keer wordt herinnerd aan de brief van 24 april betreffende de opschorting, maar de jurist zegt ook toe nu binnen een week een terugkoppeling te zullen geven van de stand van zaken.

Excuses

Daarna blijft het echter stil, tot-

dat wijzelf op 15 juni aan dezelfde jurist schrijven dat er intussen al vier weken in plaats van 7 dagen verstreken zijn. Maar weer blijf het stil aan de andere kant.

Op 12 augustus schrijven wij opnieuw aan de jurist dat er nu al acht weken verstreken zijn en wij nog steeds niets gehoord hebben. Op 21 augustus ontvangen wij eindelijk onderstaande mail in gebrekkig Nederlands:

“Onze excuses voor te laat reageren op uw verzoek. In de tussentijd hebben wij aantal onderzoeken uitgevoerd, contacten gehad en onze toezicht-houders zijn ter plekke geweest voor controles. Met onze laatste controles is geconstateerd dat de hutten zijn verwijderd en er niet meer staan. Ik ben op dit moment bezig met de brief aan u waarin wij uw verzoek om handhaving zullen afwijzen in verband met de jachthutten die niet meer staan en ook niet is geconstateerd dat er wordt gejaagd op wilde eenden. Deze brief zult u eind deze week, ui-

terlijk volgende week ontvangen.

Ik hoop dat ik u vooralsnog voldoende heb geïnformeerd. Indien u nog vragen heeft dan hoor ik die graag”.

Zo werkt dus de overheid in ons land, een overheid die adequaat dient te reageren, die wettelijke beslistermijnen dient na te komen, die integer dient te zijn.

In februari, terwijl de jachthutten er nog staan, neemt men kennis en in augustus, als de jachthutten lang en breed verdwenen zijn (waarschijnlijk heeft men onraad geroken, of nog erger), stelt men vast dat de jachthutten verdwenen zijn en er dus niks meer te constateren valt en toen waren er natuurlijk ook geen jagers meer op wilde eenden aan het schieten, dus zaak "opgelost"

Met dit verhaal hoop ik aan te tonen, dat natuurbescherming zelfs in Nederland een kwestie is van volhouden, wegslikken en de moed niet opgeven, vindt u het vreemd dat sommigen van ons het bijltje er uiteindelijk bij neergooien?

Het imago van de Mol

Van oudsher heeft de mol een slecht imago. In vergeelde handleidingen (voor dijkonderhoud) staan adviezen hoe men kleine gravers zoals muizen en mollen het beste kan weren: door regelmatig dijkonderhoud, bijvoorbeeld middels het verschralen van de bodem en het slepen van molshopen. Er staat overigens niets in over mollen elimineren.

Veiligheid

Al jarenlang worden er op het Eiland van Dordrecht en in de Hoekse Waard tussen oktober en februari mollen met klemmen gedood. Het waterschap zet mollen vangsters in, die volgens officiële berichtgeving jaarlijks een kleine 1000 mollen doden.

De activiteiten en risico's voor mensen en huisdieren worden via een aantal waarschuwingsborden (o.a. op de Wantijdijk) gecommuniceerd, waarbij het advies is honden aan de lijn te houden. Maar ook katten, vogels, kleine kinderen, eigenlijk

De mollen vangster aan het werk

Foto: Ronald van Jeveren

alles wat nieuwsgierig is loopt kans zich aan een verstopte klem ernstig te bezeren. En waarvoor?

Volgens het waterschap is de reden simpel. De mollen gaan dood uit het oogpunt van veiligheid.

Hoe gevaarlijk is een mol eigenlijk?

Uit literatuuronderzoek wijst niets in de richting van groot gevaar. Als er al gevaar is, dan is het minimaal. De Mol als staatsvijand beschouwen is dan ook overdreven.

Dat molshopen en -gangen de dijken zouden ondermijnen en het doden van mollen dit tegen kan gaan, is een conclusie die uit de lucht lijkt te vallen. Er is namelijk geen enkele reden om aan te nemen, dat het doden van dijkmolten veiliger is voor het achterliggende land dan wanneer je de molletjes met rust laat. Het argument dat bij hoog water de mollen gangen vollopen en hele stukken dijk bodem meegesleurd worden waardoor land blank zou komen te staan, is op z'n minst twijfelachtig. En al zouden molshopen en -gangen wel een gevaar vormen, het doden van mollen is een onzinnige manier om het probleem aan te pakken.

Mijn vermoeden wordt versterkt door een artikel van de Zoogdiervereniging (februari 2017). Daarin staat letterlijk dat "het weinig zin heeft mollen te bestrijden. Zodra de Mol geklemd is, zal er in het algemeen binnen 24 uur een nieuwe mol in zijn gangen zitten. Om het nog erger te maken, willen de nieuwkomers het overgeno-

Een pas met een klem gevangen mol

Foto: Ronald van Jeveren

men gangenstelsel ook nog wel eens bijwerken. Nog meer hopen dus."

Die conclusie doet bij mij de gedachte ontstaan, dat het klemmen van mollen niet bijdraagt aan dijkveiligheid maar deze juist verzwakt. Want als molshopen en mollen gangen de dijken ondermijnen, is het verstandig er daarvan niet meer te creëren dan er al zijn.

Ondergronds

De Mol, met de welluidende Latijnse naam *Talpa europaea* behoort tot de orde van de insecteneters. Dit dier heeft een prachtige fluweelachtige vacht en enorme grote "handen", die dienst doen als graafscheppen. Het grootste deel van zijn leven vindt ondergronds plaats. Dat is ook de reden dat zijn ogen klein zijn en zijn gezichtsvermogen minimaal is. Aan zijn grappige en bewegelijke slurfsnuit heeft hij wat dat betreft veel meer, daar kan hij mee "lezen en schrijven". Die werkt als een

extra zintuig bij het opsporen van prooidieren, vooral regenwormen.

Hoe dan wel?

Dat we iets al jaren op een bepaalde manier doen, wil niet zeggen dat we daar, tot in eeuwigheid van dagen, mee door moeten gaan. Er zijn effectievere methoden om mollen uit de dijken te weren. Samen met Natuur- en Vogelwacht Biesbosch heb ik het waterschap een voorstel gedaan om een proefdijk te maken en die ecologisch te laten onderhouden. Een stuk dijk waar we de mollen een aantal jaren met rust laten. Er moet nog een boel uitgewerkt worden, maar het ziet er naar uit dat het waterschap openstaat voor deze benadering. Wij hebben goeie hoop dat de mollenjacht op het Eiland van Dordrecht zijn einde nadert. En de Mol een beter imago krijgt.

Clarissa Griffioen

De Witboom

Sommige Biesboschnamen blijven fascineren en je fantasie prikkelen, hoe vaak je ze ook al gehoord hebt. Wie krijgt er geen beelden bij namen als: Ruijgtens besuiden den Peerboom, Jonge Neele Rugh, Gatje van den Dikken of Hap en Hennip, om er maar eens een paar te noemen.

What's in a name

Veel benamingen in de Biesbosch leiden oorspronkelijk naar personen, zoals onder

andere: Jonge Janswaard, Aert Eloijenbosch, Nauw van Paulus en Pleun Louwesloot. Maar er zijn er ook die omstandig-

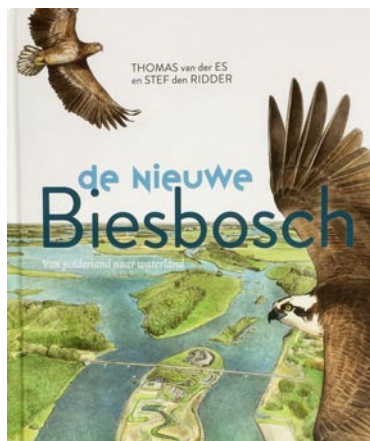
den of gebeurtenissen aangeven, zoals: De Dood, Kop van den Ouden Wiel, Moordplaat en Donderzand. Sommige na-

Uit de regio

Nieuw Biesboschboek

De Nieuwe Biesbosch van polderland naar waterland

door Thomas van der Es en Stef den Ridder

In de afgelopen eeuwen werd de Biesbosch langzaam polderland. Nu krijgen de rivieren weer de ruimte en mag de natuur haar gang gaan. Biddende visarenden hangen boven meanderende geulen en de majestueuze zeearend verjaagt een groep ganzen. Bevers bouwen aan hun burchten en het is wachten op de terugkeer van de otter en de steur.

'De Nieuwe Biesbosch' is een prachtig boek over een uniek stuk herstellende rivierdelta en over de toekomst van dit bijzondere gebied. In het boek brengen Van der Es en Den Ridder mooi in beeld hoe alles in dit gebied met elkaar samenhangt. Uitgever: KNNV Uitgeverij, prijs: € 16,95, te koop in museum Twintighoeven.

men liggen voor de hand en zijn gemakkelijk te herleiden, maar van andere is de betekenis al binnen een halve eeuw in de vergetelheid geraakt, zoals bijvoorbeeld: Dam van Engeland, Fanteplaat of Keizersguldenwaard.

Namen in de Biesbosch veranderden soms ook net zo gemakkelijk met de eigenaar of de pachter van een perceel mee, zoals; Koekplaat, Plaatjes van de Snorre of Vogeleiland, drie verschillende namen voor een en hetzelfde gebied. Andere plaatsen daarentegen hebben al eeuwenlang dezelfde naam.

Tja daar ga je dan

Onlangs werd mij gevraagd

waar het woordje witboom van Witboomkil vandaan komt. Tja, daar ga je dan. De Witboomkil loopt, van zuid naar noord, van de Brabantse naar de Sliedrechtse Biesbosch en ook andersom. Net als de evenwijdig stromende Bakkerskil, Bruine kil, Steurgat, Bevert, Galeigat, Gat van het Steenen huijsje, Boomgat, Diep Gat en Gat van den Hardenhoek. De Nieuwe Merwede is er aan het eind van de 19e eeuw dwars doorheen gegraven. Voorheen kon men via deze watergangen simpelweg van de Brabantse naar de Sliedrechtse Biesbosch varen en weer andersom. Sommige van deze krekken werden echter al vóór de aanleg van de Bandedijk afgedamd.

Geringde populier als witboom

Foto: Ronald van Jeveren

Vluchtig onderzoek wijst uit dat de Witboomkil al op een kaart uit 1730 genoemd wordt, maar waarschijnlijk is de naam al veel ouder. Aannemelijk is wel dat hij of naar een persoon (meneer Witboom of Wisboom) of naar een omstandigheid (een witte boom) vernoemd is. De familienamen Witboom en Wisboom komen inderdaad in onze regio voor. Zo leefde er in Boven-Hardinxveld een voorname familie Wisboom, met ambachtsheeren en burgemeesters in de gelederen. Waarschijnlijk had deze familie ook belangen in de Biesbosch.

Hooitrek

Voor wisboom is, behalve als verbastering van witboom, nog een andere verklaring te geven. Een wisboom was namelijk een lange houten balk die in de lengte op een volgeladen hooiwa-

gen werd bevestigd om er voor te zorgen dat er tijdens het vervoer geen kostbaar hooi af zou vallen. De hooiwagens werden in de 18e en 19e eeuw zo hoog mogelijk opgetast. Veeboeren van de hogere zandgronden in Brabant kwamen tot in het begin van de 20e eeuw in de zomer met paard en wagen naar de Biesbosch om hier hooi voor hun vee te halen. Kunstmest was nog niet uitgevonden en het eigen land was te schraal om voldoende voer voor de winter binnen te kunnen halen. Het is nu nog nauwelijks voor te stellen, maar twee eeuwenlang trok men vanuit de dorpen Alphen en Riel, ten zuiden van Tilburg, naar de Biesbosch voor de jaarlijkse "hooitrek". De terugtocht van meer dan 50 kilometer ging te voet, omdat de wagens zo hoog en breed waren opgetast dat er geen voer-

man meer bijpaste. Een wisboom op zo'n kar was derhalve geen overbodige luxe.

Populiertje ringen

Een andere mogelijkheid is, dat er aan het eind of begin, of op de oever van een kil een opmerkelijke populier (of een Witte abeel) groeide. Populieren werden in de Biesbosch vaak als grensboom, keetboom of bakken geplant. Zo'n witte populier of abeel, tussen beplanting die vrijwel uitsluitend uit wilgen bestond, viel natuurlijk enorm op en zou een uitstekende naamgever kunnen zijn.

Ook andere soorten bomen verkleuren, als ze dood zijn, tot witte bomen. Dankzij de bevers, die graag een populiertje ringen, kunnen we ook heden ten dage nog steeds witbomen in de Biesbosch tegenkomen.

Spreeuwen in de verdediging

Wie kent er niet het fenomeen van de spreeuwenwolken, een schouwspel dat je vooral in het najaar, vlak voor zonsondergang, kunt bewonderen. Als door een toverstaf gestuurd vliegen honderden, soms duizenden, spreeuwen synchroon in formatie en duikelend, zonder elkaar te raken, door de lucht. Met welk doel vraag je je af en hoe komt het dat ze niet botsen.

Raadsel

Het raadsel van de spreeuwen-

wolken is nog steeds niet ontrafeld al zijn er inmiddels diverse

theorieën over. Het blijft gissen hoe en waarom deze vogels dit zo doen. Begin september zagen we, vanuit ons bootje in de Noordwaard, iets heel opmerkelijks dat misschien wel op een van de functies van zo'n spreeuwenwolk zou kunnen duiden. In het natte grasland van De Keizersguldenwaard, dat bij vloed regelmatig onder water loopt en daardoor rijk is aan insecten, larven en wormen, was een flinke groep spreeuwen aan het foerageren. Hoeveel het er waren, konden we toen nog niet zien, maar zou weldra duidelijk zijn. In een grote Witte abeel, aan de buitenrand van de aangrenzende polder het Kooike zat een jonge Havik likkebaardend toe te zien. Spreeuwen op de grond pakken, zou een schier onmogelijke opgave zijn en daarom wilde hij ze, zoals haviken gewoon

Spreeuwenwolk (meerkoppig monster)

Foto: Hans Gebuis

Natuur- en Milieu Agenda

Tot en met 31 december 2017

Expositie "dichtbij"

foto's van Judith Borremans

Natuur- en cultuurhistorisch museum
Twintighoeven, Noorderelsweg 2B,
Dordrecht. Elke woensdag van 10.00-
16.00 uur en op zaterdag en zondag
an 12.30-16.00 uur geopend. Buiten
deze dagen en tijden op afspraak. Tel.
078-6.21.39.21 (tijdens kantooruren).

Op zaterdag 4 november

Wilgen knotten

Biesbosch

Vrijwillig landschapsbeheer in de
Dordtse Biesbosch. Verzamelen om
10.00 uur in biologisch centrum Jong
Dordrecht, Noorderelsweg 2A te Dor-
drecht. Aanmelden vooraf verplicht
tel. 078-6.21.39.21 (tijdens kantoor-
tijd).

Op zaterdag 18 november

Wintervogeltelling

Wintervogels tellen in 10 gebieden
rondom de Biesbosch.

Verzamelen om 10.00 uur in biologisch
centrum Jong Dordrecht, Noorderels-
weg 2A te Dordrecht. Aanmelden
vooraf verplicht tel. 078-6.21.39.21
(tijdens kantoor tijd).

Op zaterdag 2 december

Wilgen knotten

Biesbosch

Vrijwillig landschapsbeheer in de
Dordtse Biesbosch. Verzamelen om
10.00 uur in biologisch centrum Jong
Dordrecht, Noorderelsweg 2A te Dor-
drecht. Aanmelden vooraf verplicht
tel. 078-6.21.39.21 (tijdens kantoor-
tijd).

Op zaterdag 16 december

Wintervogeltelling

Wintervogels tellen in 10 gebieden
rondom de Biesbosch.

Verzamelen om 10.00 uur in biologisch
centrum Jong Dordrecht, Noorderels-
weg 2A te Dordrecht. Aanmelden
vooraf verplicht tel. 078-6.21.39.21
(tijdens kantoor tijd).

Spectaculaire spreeuwenwolken

Foto: Hans Gebuis

zijn te doen, met een duikvlucht
overrompelen en opschrikken
om er dan vervolgens één in de
lucht te kunnen slaan.

Meerkoppig monster

Op de een of andere manier
kregen de spreeuwen de Havik
echter voortijdig in de gaten. De
hele groep, veel meer dan wij

aanvankelijk dachten, vloog op
en vormde een formatie. Zij vlo-
gen echter niet weg, maar juist
in de richting van het dreigende
gevaar. De golvende, draaiende
en kolkende massa maakte,
met een beetje fantasie, de
indruk van een zeer beweeg-
lijk meerkoppig monster, dat
al kronkelend op de Havik af-
kwam. Deze bedacht zich geen
moment, vergat alle aanval-
lende aspiraties en maakte dat
hij wegkwam. Het had er alle
schijn van dat de spreeuwen
door zich zo te formeren een
afschrikkend beeld vormden.

Spreeuw

Foto: Hans Gebuis

De Zwarte populier

De Zwarte populier is een boom die van nature in vrijwel geheel Europa groeit. Deze bomen worden over het algemeen 100 tot 200 jaren oud, maar er zijn ook exemplaren van 300 jaar bekend. In de Biesbosch komen naast de cultivar Italiaanse populier en de kruising; Canadapopulier, nog maar weinig orginele zwarte populieren voor.

Bedreigd

De Zwarte populier kon door al die kruisingen en variëteiten, die massaal werden toegepast, als de meest bedreigde boomsoort van Europa worden aangemerkt. Daarnaast werd de Zwarte populier ook bedreigd door het verdwijnen van zijn natuurlijke habitat. De laatste decennia is er echter een kentering op gang gekomen en mag de Zwarte populier zich, dankzij veranderende inzichten (natuurontwikkeling), in een groeiende populariteit verheugen.

De Zwarte populier, die in de volksmond ook Peppel genoemd wordt, is een typische soort van het rivierengebied en een kensoort voor het zacht-houtooibos. Deze bomen horen dus zeker in het Biesboschgebied thuis.

Zwarte populieren kunnen wel 30 tot 35 meter hoog worden. Zij hebben afhanginge takken en een brede, onregelmatige, kroon. De schors is donkergrijs tot zwart met een diep gegroefde schors met opvallende uitwassen en vergroeiingen. De takken zijn rond en glad en hebben kleverige, roodachtige, knoppen.

De kleine ruitvormige (donker)groene bladeren hebben een spitse top, een getande bladrand en een ronde, relatief lange, bladsteel. Ze zijn vaak voorzien van een gal die door een bepaald soort schimmel (*Taphrina populina*) veroorzaakt wordt. De bladknoppen lopen van half april tot begin mei uit.

Populierensneeuw

De Zwarte populier is een tweehuizige plant, hetgeen wil zeggen dat er aparte mannelijke en vrouwelijke bomen zijn en hij bloeit, vóór het uitlopen van

de bladeren, in de maanden maart en april. De vrouwelijke bloeiwijze wordt gevormd door een langwerpige hangend katje. De mannelijke katjes hebben paarse meeldraden, waarvan het stuifmeel al snel na de ontwikkeling door de wind wordt verspreid.

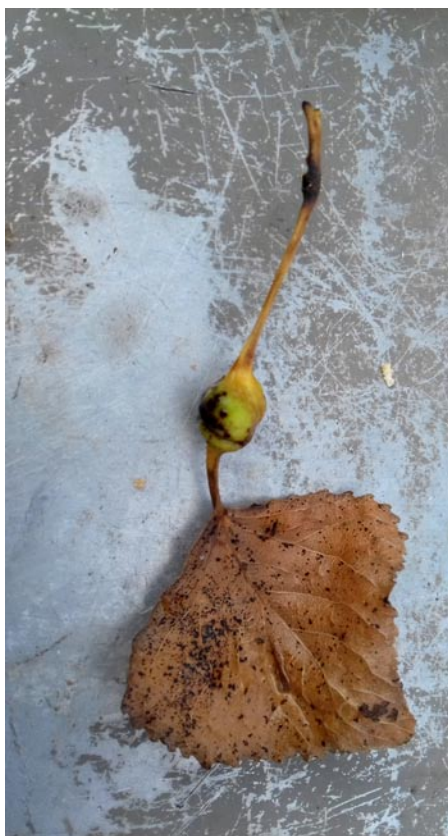
Na de bestuiving (door de wind) blijven de vrouwelijke katjes (de poesjes zullen we maar zeggen) nog een paar weken hangen. In mei of juni springen

de tweekleppige doosvruchten open en komt het zaad naar buiten. De kleine zaadjes (1 à 2 millimeter) zijn omkleed door weelderig pluus en zij kunnen hierdoor over behoorlijke afstanden worden meegevoerd door de wind. Het pluus kan zo massaal zijn dat er gesproken wordt over populierensneeuw. Behalve door zaad, laat de boom zich ook gemakkelijk vegetatief vermeerderen door middel van stekken.

Zwarte populier in het rivierengebied

Foto: Ronald van Jeveren

Blad van Zwarte populier met kenmerkende gal Foto: Rob Haan

Zachthoutooibos

Naast Schietwilg en Kraakwilg is de Zwarte populier typerend voor het zachthoutooibos. De zaden kunnen zich door wind en water gemakkelijk stroomafwaarts mee laten voeren, waarna zij op de hoogwaterlijn tot ontkieming kunnen komen en samen met wilgen uiteindelijk vloedbossen kunnen vormen. Zachthoutooibos begint zich nu, na het staken van de griendcultuur, van nature in de Biesbosch te ontwikkelen. Bij dit habitattypen horen veel planten en dieren die er in leven, in broeden of er anderszins van afhankelijk zijn, zoals bijvoorbeeld: Kwak, Zeearend, Visarend, Zwarte ooievaar, Boommarter en Visotter.

Ook de Bever hoort als bosbouwer in dit type thuis. Hij zorgt door zijn graaf- en knaagwerk voor extra dynamiek en verjonging. Onder de harde schors van oude (dikere) populieren bevindt zich een malse groene bast die voor bevers aantrekkelijk is omdat zich daarin stoffen bevinden die zij voor hun ontwikkeling nodig

hebben. Vrijwel alle oudere peppels die zich (te) dicht aan de waterkant bevinden, worden daarom rondom en op beverhoogte geschild, waarna zij langzaam afsterven en zodoende voor een belangrijk aandeel verticaal dood hout zorgen, dat op zich weer van belang is voor een grote schare insecten, voor holenbroeders zoals; mezen, boomklevers en spechten en voor sommige soorten vleermuisen (Watervleermuis, Meer-vleermuis). Ten gevolge van natuurontwikkeling en van veranderde inzichten in het natuurbeheer, komt het zachthoutooibos met zwarte populieren langzaam maar zeker en op veel plaatsen terug.

Bovendien krijgt de Zwarte populier als vermoedelijke inheemse soort bij nieuwe aanplant steeds vaker de voorkeur boven exoten en cultivars. Zoals in Polder de Biesbosch, waar de wegbeplanting van Canadapopulieren enkele jaren geleden op voorspraak van de Natuur- en Vogelwacht Biesbosch werd vervangen door zwarte populieren (en zomereiken).

Wondermiddel uit de natuur

Ecologisch gezien is de Zwarte populier van belang voor veel andere organismen zoals, onder andere; de Maretak, de Wilgenhoutrups, de Horzelvevlinder, de Satijnvlinder, de Populierenpijlstaart en de Wollige slawortelluis.

En bijen halen vroeg in het voorjaar de kleverige hars van de knopbladeren om er propolis van te maken, een natuurlijk antibioticum dat hen beschermt tegen schimmels, virussen en bacteriën en dat één van de wonderen uit de natuur genoemd kan worden.

De Zwarte populier kan aangeast worden door de populierenroest *Melampsora larici populina* en door schimmels van het geslacht *Marssonina*. Een veel voorkomende ziekte is de bladvlekkenziekte *Marssonina brunnea*, waarbij er groene, bruine of zwarte vlekken op de bladeren ontstaan.

Dat wil overigens niet zeggen dat we de bomen moeten beschermen of resistent moeten maken.

Het hoort er immers allemaal bij in de natuur.

Zwarte populier met een grillige vorm

Foto: Ronald van Jeveren

Het regent in de Biesbosch op een droge zonnige dag ?

Wie regelmatig in het voorjaar en in de zomer in de Biesbosch komt, kent het verschijnsel waarschijnlijk wel, regendruppels die op je hoofd en in je nek vallen, terwijl het een stralende voorjaarsdag is.

Koekoeksspog

Vaak is ook niet meteen duidelijk hoe het komt, maar als je goed kijkt, zie je dat er overal aan de wilgentakken kleine bolletjes wit spuug hangen. Althans daar lijkt het heel erg op, maar in werkelijkheid gaat het om wit schuim. Dat schuim is afkomstig van een klein insectje, de schuimcicade (lat. *Philænus spumarius*), je leest er het woord *spumarius* in, terwijl wij *sputum* zeggen tegen spuug. Vandaar de volksnaam Spuugbeestje, terwijl het ook wel Koekoeksspog genoemd wordt.

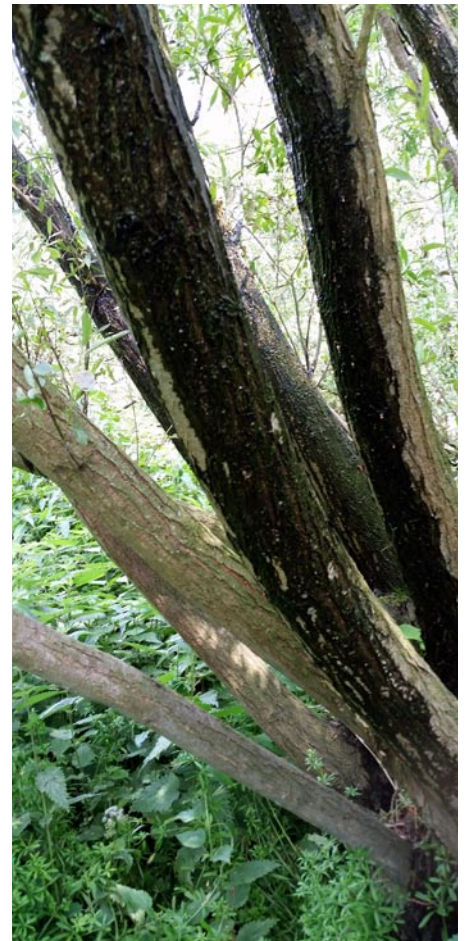
Die schuimcicade maakt dat schuim aan als een verdedigingsmiddel tegen mogelijke aanvallers, zoals andere insecten, bijvoorbeeld wespen, maar ook vogels. Bovendien voorkomt het dat zij uitdrogen. De dieren vormen het schuim door lucht uit te ademen in vocht, dat via de anus wordt uitgescheiden.

Drijfnaat

Aanvankelijk leven zij als een nimf, maar na een aantal vervellingen die, afhankelijk van de temperatuur, tussen de 30 en 100 dagen in beslag kan nemen, worden het volwassen insecten met vleugels. Het volwassen dier is een klein springend insect, iets groter dan een halve centimeter, dat plotseling van een plant wegspringt als het opgeschrikt wordt. Het komt in het voorjaar met honderdduizenden, misschien wel miljoenen, voor in de hele Biesbosch op wilgen en kruiden.

Het schuim verdampt en vormt druppels die aan één stuk door uit de bomen vallen en alles dat er onder groeit doorweekt met vocht.

Dit voorjaar liepen we op een mooie warme dag in een griend terwijl de waterdruppels als regen op ons neerdaalden, zo massaal dat de stammen van de wilgen drijfnaat waren en er

Drijfnaat stammen veroorzaakt door het schuimbeestje

Foto: Reinier Jaquet

zelfs straaltjes water langs naar beneden liepen.

Vlokje schuim

Het spreekt vanzelf dat, wanneer het schuimen stopt omdat de cicade volwassen is geworden, de vogels er een lekkere prooi bij krijgen, aanvankelijk goed verstopt in een vlokje schuim, maar daarna als zichtbaar insect te bemachtigen.

Geen wonder dat zo'n griend het hele voorjaar en zomer weemt van de vogels, zoals mezen, zwartkoppen, roodborstjes, winterkoninkjes, gekraagde roodstaarten, vinken, tjiftjaffen en fitissen.

Een rijker gedekte tafel valt lastig te vinden.

Winterkoning profiteert van het schuimbeestje

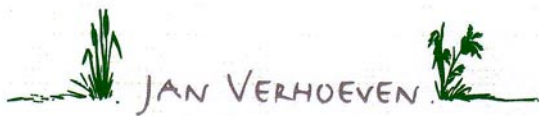
Foto: Hans gebuis

Nieuw in Dordrecht

Cultuur- en natuurhistorisch museum Twintighoeven over de ontstaansgeschiedenis van het Eiland van Dordrecht. Met vaste tentoonstellingen over de natuur, de Sint Elisabethsvloed, de visserij, griendcultuur en landbouwhistorie en wisselende exposities over diverse onderwerpen of kunstuitingen. Geopend: woensdag en zaterdag van 10.00-16.00 uur en zondags van 12.30-16.00 uur. Toegang gratis.

Museum Twintighoeven, Noorderelsweg 2B, Dordrecht
Tel. 078-6213921, www.twintighoeven.nl

HelkantPlant is gespecialiseerd in het kweken van oeverplanten voor helofytenfilters en oeverbeplantingsprojecten. Veel projecten voeren wij zelf uit. Door onze jarenlange ervaring kunnen wij u tevens prima advies geven over planten en uitvoering.

Zonzeelseweg 2a 4927 RC Hooge Zwaluwe
T 076-5932625 M 06-20447206
F 084-7193478 E info@helkantplant.nl

WWW.HELKANTPLANT.NL

MEPHISTO

HET SUPER GEMAKKELIJK LOOPWONDER

Kooijman

SCHOENEN • TASSEN • LEDERWAREN

Dubbelsteijnlaan 181 - Tel. 078 - 6215423

's maandags gesloten

Tuincentrum en Hoveniersbedrijf aan de rand van De Biesbosch waar u in alle rust ideeën en inspiratie op kunt doen.

TUINCENTRUM & HOVENIERSBEDRIJF DE BIESBOSCH

HAAL DE BIESBOSCH IN UW TUIN
Zuidbuitenpoldersekade 3a, 3329 LA Dordrecht
Tel. (078) 616 57 92 Fax. (078) 621 46 63

info@debiesbosch.nl, www.debiesbosch.nl, www.beeldhouwshop.nl